

ВОСКОВОЙНИК В.В.

*президент Всеукраїнської Асоціації
компаній міжнародного працевлаштування*

**ПОСИЛЕННЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ
ДО КРАЇН ЄВРОПИ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ**

*Виступ на Міжнародній науково-практичній конференції
«100-річчя НАН України: внесок у дослідження міграційних процесів на зламі тисячоліть»
27 листопада 2018 р.*

З відкриттям «європейського напрямку» трудової міграції з України за останні чотири роки звикли їхати до Європи в пошуках роботи мільйони наших співвітчизників. Насправді причини цього явища очевидні – війна на Сході, економічне падіння у 2015–2016 рр., розпач і депресія людей, які перестали бачити своє майбутнє, адже їхній рівень доходу скоротився у два–три рази. Вихід зі скрути українці часто вбачають у роботі за кордоном, у сусідніх країнах, де економіка продовжує зростати, зарплати вищі за українські, атмосфера в суспільстві набагато спокійніша.

Традиційно багато українців працювали в Російській Федерації. Нині перебувати там громадянам України дуже небезпечно і не вигідно. Небезпечно, адже права людини там можуть бути порушені в будь-який момент, а не вигідно тому, що економіка Росії зараз у стані стагнації, тож зарплати реально зменшуються. Відповідно, декілька років триває процес перетікання українських трудових мігрантів із РФ до країн Європи. Згідно з результатами нещодавніх соціопитувань, у РФ хочуть працювати не більше 6–8 % українців, у Польщі – 26 %, Німеччині – 37 %. Отже, зараз більшість трудових мігрантів із України воліють працювати у країнах ЄС.

Відсутність чітких і зрозумілих перспектив я вважаю вагомим фактором відтоку українців за кордон. Але цього не усвідомлюють більшість наших громадян, це не акцентовано в українському інформаційному просторі і є великою проблемою сьогодення. Навіть не тільки і не стільки простих громадян України, як представників еліт та очільників держави.

Давайте подивимось на наших можновладців – майже всі вони мають нерухомість за кордоном, їхні сім'ї живуть у розвинутих країнах, діти навчаються у престижних університетах, відпочивають на дорогих курортах. То чому ж пересічні українці повинні думати інакше? Вони теж хочуть жити і працювати там, де краще, і де можна стабільно та спокійно жити. А ще більше вони цього бажають своїм дітям – 70 % українців, згідно з результатами соціологічного дослідження, виконаного на замовлення нашої асоціації, хочуть, аби їхні діти вчилися за кордоном. Такі бажання свідчать не про трудову міграцію, а про еміграцію, тому що молоді люди, які вивчать мову тієї країни, де вони навчатимуться й отримуватимуть диплом, скоріш за все залишаться там працювати. І їхні батьки тішитимуться з того.

Сьогодні, більшість українських трудових мігрантів працюють у Польщі, яка створила гарні умови для швидкого та легкого працевлаштування некваліфікованої робочої сили. Польща є привабливим міграційним напрямом для громадян України з кількох причин. Для 53 % українців це географічна близькість. На другому місці – бажання заробити (44 %), а на третьому – низький мовний бар'єр (34 %). Всі ці переваги призводять до того, що три з чотирьох працівників з України приїждять до Польщі більше ніж один раз (34 % відвідало Польщу 2–3 рази впродовж п'яти років, а 18 % – 4–5 разів). Такі результати продемонструвало соціологічне дослідження, виконане у березні цього року. Воно ж показало, що тільки 11 % українських мігрантів хочуть залишитись в Польщі назавжди. Однак великі польські компанії докладають зусиль, щоб українці працювали у них багато років. Нині для переважної більшості наших громадян міграція має тимчасовий, повторюваний та короткочасний характер. Упродовж останніх п'яти років середня тривалість перебування українців в Польщі становила 1–6 місяців. Але при цьому 62 % українських трудових мігрантів планують і надалі їздити в Польщу на роботу.

З отриманням Україною безвізового режиму з багатьма країнами, у наших громадян з'явився «апетит» і до інших країн ЄС. Чому? Тому що важливою є кількість грошей, які вони зможуть заробити за кордоном. У 2018 році уперше за останні вісім років проявилася тенденція зменшення кількості українців у Польщі. Поки що це падіння вимірюється зменшенням кількості запрошень на роботу на 18 %. На мою думку, ця тенденція буде посилюватись надалі: є інші країни, які пропонують таку саму, як у Польщі зарплату, але виглядають для українців привабливіше. Це країни Балтії, де роботодавець може спілкуватись з працівниками російською мовою, яку українці добре знають. Потрібно пам'ятати, що польські роботодавці сплачують невелику (уп'ятеро меншу за інші країни) премію компаніям-посередникам з України за пошук робітників. Тому посередники не зацікавлені відправляти людей до Польщі. Ще одна причина полягає в тому, що більшість українців звикла працювати вдома нелегально чи напівлегально, офіційно отримуючи мінімальну зарплату, а все інше у конверті готівкою, тому вони не розуміють переваг легального працевлаштування та не бояться нелегальної роботи. І в цьому сенсі їм також вигідніше шукати роботу в Італії, Німеччині, Іспанії тощо, ніж у Польщі.

Потрібно окремо вказати, що з нового року Німеччина планує відкрити свій ринок роботи для громадян країн поза межами ЄС. Оскільки, за результатами опитувань, кожен третій українець хоче працювати саме в Німеччині, можна спрогнозувати відтік українців і з Польщі, і з України до Німеччини, де можна мати заробіток удвічі вищий, ніж у Польщі. Скоріш за все, у 2019 році ми побачимо стрімке переміщення українців до Німеччини, де вони знайдуть не тільки нормальну офіційну роботу, але і досить пристойний заробіток. Чи будуть потім вони працювати вдома за кошти у 4–5 разів менші? Скоріш за все, ні. І у нашої держави поки що немає перспектив перевищити за розміром платні ні Німеччину, ні Польщу.

Що може зробити в цій ситуації Україна, яка сильно відстає в економічному і соціальному плані від своїх сусідів з ЄС? Ми не можемо зупинити трудову міграцію, тому потрібно зробити її повністю легальною, відкритою та прозорою – Уряду, бізнесу та громадським організаціям разом необхідно допомагати українцям виїхати на роботу за кордон легально, попрацювати в Європі, отримати можливість поспілкуватись з місцевими прикордонниками, митниками, представникам інспекції праці, які можуть перевіряти їхні місця роботи. Щоби громадяни України працювали, як європейці, щоб отримали європейську «білу» заробітну плату, побачили європейські

ціни і рахунки за комунальні послуги. І коли українці будуть повертатися з роботи додому, то будуть привносити свій позитивний досвід, який вони придбають там, у наше повсякденне життя. Це і стане нашою реальною інтеграцією в європейські цінності, нашої інтеграцією в Європу.

Настав час глибинних реформ всієї сфери працевлаштування. І реформи – це не тільки те, що роблять чиновники в своїх кабінетах, реформи – це передовсім зміна мислення українців. Потрібним є постійне інформування населення про такі речі як офіційне працевлаштування, отримання безготівкової зарплати, оформлення страховки. Таке інформаційне сприяння може за короткий термін змінити світосприйняття українців, а це справлятиме позитивний вплив і на український ринок праці, значна частина якого досі перебуває «в тіні»...

Нині українці, їдучи працювати в Європу, не планують там залишатися назавжди. Більшість хоче заробити і повернутися на батьківщину, де є земля, родина, друзі... Тільки повертатися українці будуть вже європейцями – з усталеними звичками легально працювати, платити податки, страхувати власне життя. І вдома вони на-вряд чи будуть терпіти чиновників-хабарників і недбалих роботодавців, які звикли економити на працівниках. Змінивши свої звички і зрозумівши, що легальна робота набагато вигідніша і безпечніша за нелегальну, наші громадяни швидко стануть активно впроваджувати нові знання тут – у себе вдома.

Колеги, я вважаю, що попри те, що наші громадяни будуть і надалі прагнути працювати за кордоном, європейський напрям їхньої трудової діяльності принесе нашій країні непогані дивіденди у вигляді громадян, які стануть європейцями по суті, і яких не можна буде повернути до радянського світогляду. Вони повертатимуться додому та займатимуться бізнесом, розвиватимуть свої території, братимуть відповідальність за оточення і довколишній простір. Цей шлях Україні доведеться долати досить довго. Для економічного розвитку держава також потребуватиме трудових мігрантів. Це нині чітко зрозуміло. Заміщати активних і енергетичних, які працюватимуть у Європі, будуть представники бідних перенаселених країн Азії. Це дуже складне питання, адже окрім економічних і технічних проблем, відчуватиметься проблема іншої мови, віри, світогляду мігрантів. І з цим також доведеться працювати не одному урядові та президентові.

Насправді, якщо ми хочемо жити у вільному суспільстві, де головною цінністю будуть особисті права та свободи, ми маємо вітати українську трудову міграцію. Зрештою, на мою думку, якщо мільйони наших громадян їдуть працювати за кордон, це свідчить, що українці – дуже активні та працьовиті. Отже, Україна має непогані шанси побудувати успішне, розвинене суспільство.